

URZĄDZENIA DO OBRÓBK CIEPLNEJ I CIEPLNOCHEMICZNEJ	N O R M A B R A N Ź O W A	BN-88 1546-01
	Urządzenia do obróbki cieplnej Regulatory CO₂ Ogólne wymagania i badania	
		Grupa katalogowa 0304

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy są ogólne wymagania i badania dotyczące regulatorów CO₂, stosowanych do pomiaru, regulacji i rejestracji zawartości dwutlenku węgla w atmosferach endotermicznych pieców do obróbki cieplno-chemicznej metali oraz generatorów wytwarzających atmosfery endotermiczne dla ww. pieców.

1.2. Zakres stosowania normy. Postanowienia normy stosuje się do projektowania, produkcji i oceny jakości regulatorów CO₂.

1.3. Określenia

1.3.1. regulator CO₂ — urządzenie do automatycznego sterowania zawartością dwutlenku węgla w atmosferze endotermicznej pieca lub generatora, w celu uzyskania stałej zawartości dwutlenku węgla lub odpowiedniego jej przebiegu w czasie.

1.3.2. układ automatycznej regulacji i rejestracji CO₂ — układ składający się z podzespołów takich jak: elektroniczne regulatory poszczególnych miejsc pomiarowych, blok pamięci, przetwornik, rejestrator.

1.3.3. układ pobierania próbki gazu — układ zaworów elektromagnetycznych sterowanych aparaturą elektryczną zainstalowaną w szafie regulatora CO₂, umożliwiający pobór próbki atmosfery endotermicznej z każdego miejsca pomiarowego do analizatora CO₂.

1.3.4. automatyczny cykl pracy regulatora CO₂ — rodzaj pracy, w którym poszczególne miejsca pomiarowe załączone są cyklicznie w określonej kolejności.

1.3.5. blok pamięci — układ elektroniczny pracujący synchronicznie z układem pobierania próbki gazu i utrzymujący na stałym poziomie elektryczne sygnały na wejściach regulatorów poszczególnych miejsc pomiarowych pomiędzy kolejnymi załączeniami tych miejsc.

1.3.6. analizator CO₂ na podczerwień — urządzenie mierzące zawartość CO₂ na zasadzie absorpcji promieni podczerwonych przez dwutlenek węgla zawarty w próbce gazu i wytwarzające odpowiadający tej ilości CO₂ sygnał elektryczny.

1.3.7. człon wykonawczy — urządzenie zmieniające natężenie przepływu gazu wzbogacającego lub powietrza do sterowanego obiektu.

1.3.8. przetwornik pomiarowy — urządzenie elektroniczne dopasowujące charakterystykę analizatora CO₂ na podczerwień do charakterystyki regulatorów poszczególnych miejsc pomiarowych.

1.3.9. układ wykrywania wody — czujnik wody wraz z sondą zabezpieczający instalację gazową regulatora CO₂ przed wodą wykraplającą się w układzie pobierania próbki gazu.

1.3.10. Pozostałe określenia — wg BN-76/1549-01.

2. WYMAGANIA

2.1. Regulator CO₂ powinien zawierać co najmniej następujące zespoły:

- analizator CO₂ na podczerwień,
- układ automatycznej regulacji i rejestracji CO₂,
- układ pobierania próbki gazu,
- człony wykonawcze.

2.2. Dobór aparatury regulacyjno-pomiarowej. Aparatura regulacyjno-pomiarowa powinna być tak dobrana, aby zakres pracy regulatora CO₂ był zgodny z technologicznymi wymaganiami obróbki cieplno-chemicznej dla danych detali w regulowanych obiektach. W układzie regulacyjnym uchyb regulacji nie powinien przekraczać 0,01% CO₂.

2.3. Regulator CO₂ powinien być wykonany zgodnie z dokumentacją techniczną i umożliwiać ręczne sterowanie członami wykonawczymi.

2.4. Podzespoły

2.4.1. Instalacja gazowa regulatora CO₂ powinna być szczelna i prowadzona z zachowaniem jak najmniejszej długości.

2.4.2. Zawory dławiące powinny umożliwiać regulację natężenia przepływu próbki gazu dla każdego miejsca pomiarowego w zakresie od 0 do 150 dm³/h.

2.4.3. Zawory elektromagnetyczne powinny być wraz z zaworami dławiącymi trwale przymocowane do szafy regulatora CO₂ i połączone elektrycznie oraz gazowo ze schematami instalacji elektrycznej i gazowej.

Zgłoszona przez Ośrodek Normalizacji Lubuskich Zakładów Termotechnicznych ELTERMA w Świebodzinie
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Mechaniki Precyzyjnej dnia 29 lipca 1988 r.
jako norma obowiązująca od dnia 2 listopada 1988 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 12/1988, poz. 28)

2.4.4. Pompki. Dla każdego miejsca pomiarowego (przy maksymalnie odkręconych zaworach dławiących i otwartych wlotach przy szafie regulatora CO₂) wydajność pompek powinna być większa niż 150 dm³/h. Pompki powinny być montowane wraz z amortyzatorami tłumiącymi ich drgania.

2.4.5. Blok pamięci powinien zapewniać stałość swego sygnału wyjściowego dla każdego miejsca pomiarowego między kolejnymi załączeniami danego miejsca pomiarowego w automatycznym cyklu pracy regulatora CO₂, z dokładnością co najmniej 0,5% maksymalnego sygnału wejściowego.

2.4.6. Regulatory (poszczególnych miejsc pomiarowych) powinny być przyrządami co najmniej klasy 1. Powinny być wyskalowane w % CO₂ oraz umożliwiać nastawy z dokładnością co najmniej 0,01% CO₂.

2.4.7. Rotametr powinien zapewniać pomiar natężenia przepływu próbki gazu od 0 do minimum 150 dm³/h.

Rotametr powinien być zamocowany w taki sposób, aby umożliwiał odczyt z zewnątrz szafy regulatora CO₂.

2.4.8. Układ wykrywania wody powinien sygnalizować co najmniej dźwiękowe pojawienie się kropeł wody w instalacji gazowej regulatora CO₂ oraz wyłączyć pompki do czasu usunięcia wody.

2.4.9. Przełącznik pneumatyczny powinien zapewniać (następujące stany pracy układu pobierania próbki gazu):

- zamknięcie układu,
- pobór próbki gazu z miejsca pomiarowego do analizatora CO₂ na podczerwień,
- pobór gazu zerowego do analizatora CO₂ na podczerwień,
- pobór gazu wzorcowego do analizatora CO₂ na podczerwień.

2.4.10. Przetwornik pomiarowy powinien mieć charakterystykę dopasowującą charakterystykę analizatora CO₂ na podczerwień do charakterystyki regulatorów poszczególnych miejsc pomiarowych i być przyrządem co najmniej klasy 0,5.

2.4.11. Rejestrator CO₂ powinien być wyskalowany w % CO₂ oraz zapewniać rejestrację w całym zakresie pracy regulatora CO₂. Ponadto powinien mieć skalę o szerokości nie mniejszej niż 100 mm i być przyrządem co najmniej klasy 1. Liczba rejestrowanych miejsc na rejestratorze powinna być większa lub równa liczbie miejsc pomiarowych.

Rejestrator powinien zapewniać możliwość wyboru rejestrowania zawartości CO₂ dla jednego, dowolnego miejsca pomiarowego lub automatycznie dla wszystkich miejsc pomiarowych.

2.4.12. Filtry powinny być umieszczone w szafie regulatora CO₂ w sposób umożliwiający ocenę stopnia ich zabrudzenia bez konieczności otwierania szafy, a także zapewniający łatwą i szybką wymianę wkładek filtrujących.

2.4.13. Szafa regulatora CO₂ powinna być wykonana zgodnie z BN-81/3091-02 (p. 3), z wyjątkiem 3.11, 3.12, 3.15.

Szafa powinna mieć przewietrzanie, w celu zabezpieczenia przed ewentualnym gromadzeniem się w niej atmosfery endotermicznej.

2.4.14. Człony wykonawcze. Rodzaj oraz wielkość członów wykonawczych powinny być dobierane indywidualnie dla każdego układu regulacji, zgodnie z następującymi zasadami:

a) maksymalny przepływ członu wykonawczego powinien odpowiadać maksymalnemu zapotrzebowaniu obiektu na gaz wzbogacający lub powietrze, oraz charakterystyka członu wykonawczego powinna być dopasowana do charakterystyki regulatora poszczególnego miejsca pomiarowego,

b) czas otwarcia członu wykonawczego powinien zapewnić stabilną pracę układu regulacji.

2.4.15. Analizator CO₂ na podczerwień powinien zapewniać analizę ilości dwutlenku węgla w badanej próbce gazu w całym zakresie pracy regulatora CO₂, zgodnie ze swoją charakterystyką i być przyrządem co najmniej klasy 1.

2.5. Cechowanie. Na szafie regulatora CO₂ w miejscu przymocowania tabliczki znamionowej należy trwale oznaczyć:

- nazwę producenta,
- oznaczenie typu regulatora CO₂,
- numer fabryczny i rok produkcji,

2.6. Tabliczka znamionowa powinna być trwale przymocowana do szafy regulatora CO₂ i zawierać następujące dane:

- pełną nazwę producenta,
- oznaczenie typu regulatora CO₂,
- numer fabryczny i rok produkcji,
- napięcie znamionowe zasilania i częstotliwość,
- moc znamionową,
- nazwę i zakres wielkości regulowanej,
- masę regulatora CO₂,

2.7. Dokumentacja regulatora CO₂. Do każdego regulatora CO₂ powinna być dołączona dokumentacja techniczno-ruchowa zawierająca co najmniej opis i schematy instalacji elektrycznej oraz gazowej regulatora CO₂, jego metrykę, instrukcję instalowania, uruchomienia, obsługi, eksploatacji, konserwacji i napraw wraz z kartą gwarancyjną.

Do dokumentacji regulatora CO₂ powinny być dołączone dokumentacje techniczno-ruchowe podzespołów stanowiących wyposażenie regulatora CO₂.

3. OPAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

Opakowanie, przechowywanie i transport powinny być zgodne z BN-81/3091-02 p. 4.

4. BADANIA

4.1. Program badań — wg tablicy.

Lp.	Rodzaj badania	Zakres badań		Wymagania wg	Badania wg
		pełne	niepełne		
1	2	3	4	5	6
1	Oględziny	+	+	2.1; 2.2; 2.3; 2.4.1; 2.4.3; 2.4.4; 2.4.6; 2.4.7; 2.4.9; 2.4.11; 2.4.12; 2.4.13; 2.4.14; 2.4.15; 2.5; 2.6; 2.7	4.3.1
2	Sprawdzenie prawidłowości połączenia aparatury pomiarowej, regulacyjnej i rejestrującej	+	+	2.3	4.3.8
3	Sprawdzenie instalacji gazowej regulatora CO ₂	+	+	2.4.1; 2.4.2; 2.4.3; 2.4.4	4.3.2 4.3.4 4.3.5 4.3.3
4	Sprawdzenie działania sygnalizacji świetlnej i akustycznej	+	+	2.3; 2.4.8	4.3.6
5	Sprawdzenie działania sondy układu wykrywania wody	+	-	2.4.8	4.3.7
6	Sprawdzenie regulatorów miejsc pomiarowych	+	+	2.2; 4.6	4.3.9
7	Sprawdzenie działania bloku pamięci	+	-	2.2; 2.4.5	4.3.10
8	Sprawdzenie rejestratora	+	-	2.2; 2.4.11	4.3.11
9	Sprawdzenie przetwornika pomiarowego	+	-	2.2; 2.4.10	4.3.12
10	Sprawdzenie analizatora CO ₂ na podczerwień	+	+	2.2; 2.4.15	4.3.13
11	Sprawdzenie wymiarów szafy regulatora CO ₂	+	-	2.4.13	4.3.14
12	Sprawdzenie stopnia ochrony szafy regulatora CO ₂	+	-	2.4.13	4.3.15
13	Sprawdzenie rezystancji izolacji	+	-	2.4.13	4.3.16
14	Sprawdzenie bezpieczeństwa dotyku	+	-	2.4.13	4.3.17

Badania pełne przeprowadza się przy uruchomieniu produkcji oraz w przypadku wprowadzania zmian konstrukcyjnych, technologicznych lub materiałowych mogących mieć wpływ na wynik badania pełnego, jak również przy okresowej kontroli jakości produkcji, którą należy przeprowadzić nie rzadziej niż co 3 lata.

Badania niepełne przeprowadza się przy bieżącej kontroli jakości produkcji lub przy badaniach poprzedzających odbiór techniczny.

Znak + oznacza, że badanie należy wykonać.

Znak - oznacza badanie, którego nie wykonuje się.

4.2. Pobieranie regulatorów CO₂ oraz warunki badań

a) Pobieranie regulatorów do badań — wg PN-73/E-06209 p. 5.2.

b) Badania powinny być wykonywane w warunkach normalnej pracy przy temperaturze otoczenia od +5 do +40°C.

4.3. Opis badań

4.3.1. Oględziny polegają na sprawdzeniu wzrokowo wyglądu, zwracając uwagę na:

- tabliczkę znamionową,
- prawidłowość wykonania szafy regulatora CO₂,
- zgodność zamontowanej aparatury z dokumentacją regulatora CO₂,
- jakość wykonania połączeń elektrycznych i gazowych,
- prawidłowość doboru aparatury i przewodów,
- zgodność oznakowania aparatury z dokumentacją regulatora CO₂,
- usytuowanie, czytelność i zrozumiałość tabliczek informacyjnych,

h) stan techniczny całości wyposażenia elektrycznego.

4.3.2. Sprawdzenie układu pobierania próbki gazu.

W ramach próby należy na podstawie schematów instalacji gazowej) sprawdzić prawidłowość podłączenia wlotów oraz wylotów instalacji gazowej na filtrach, zaworach elektromagnetycznych, pompkach, przełączniku pneumatycznym, analizatorze CO₂ na podczerwień oraz rotametrze. Należy także sprawdzić, na podstawie schematów instalacji elektrycznej, prawidłowość połączeń elektrycznych na wszystkich zaworach elektromagnetycznych. Ponadto należy przy otwartych wlotach na szafie regulatora CO₂ i maksymalnie odkręconych zaworach dławiących sprawdzić dla każdego miejsca pomiarowego szczelność oraz otwarcie odpowiednich zaworów elektromagnetycznych. Sprawdzenie szczelności — przy wyłączonym sterowaniu danego miejsca pomiarowego rotametr w szafie regulatora CO₂ nie powinien pokazywać przepływu. Sprawdzenie otwarcia

— rotametr powinien pokazywać przepływ maksymalny dla danego miejsca pomiarowego.

4.3.3. Sprawdzenie szczelności instalacji gazowej. Dla każdego miejsca pomiarowego należy sprawdzić szczelność instalacji gazowej regulatora CO₂. W tym celu należy maksymalnie odkręcić zawory dławiące oraz oddławić rotametr. Instalacja gazowa danego miejsca pomiarowego jest szczelna, jeśli przy zamknięciu wlotu próbki gazu z tego miejsca rotametr nie wykazuje przepływu.

4.3.4. Sprawdzenie działania zaworów dławiących należy wykonać dla każdego miejsca pomiarowego, wkręcając dławik. Podczas wkręcania rotametr powinien wskazywać coraz to mniejszy przepływ, aż do jego zaniku.

4.3.5. Sprawdzenie wydajności pompek. Na wyloty pompek należy podłączyć kolejno maksymalnie oddławiony rotametr z szafy regulatora CO₂. Na każdym miejscu pomiarowym przy maksymalnie odkręconych zaworach dławiących i otwartych wlotach próbek gazu na szafie regulatora CO₂ wydajność pompek powinna być większa niż 150 dm³/h.

4.3.6. Sprawdzenie działania sygnalizacji świetlnej i akustycznej. Próbę należy przeprowadzać na podstawie schematów instalacji elektrycznej regulatora CO₂ symulując jego działania. Sygnalizacja świetlna i akustyczna powinny wykazać działanie zgodne z dokumentacją regulatora CO₂.

4.3.7. Sprawdzenie działania sondy układu wykrywania wody. Sprawdzenie należy przeprowadzać po wymontowaniu sondy z instalacji gazowej regulatora CO₂. Należy wlać wodę do sondy. Sonda powinna wytwarzać sygnał powodujący zadziałanie czujnika wody. Po zakończonej próbie należy sondę dokładnie wysuszyć przed zamontowaniem jej do instalacji gazowej.

4.3.8. Sprawdzenie prawidłowości podłączenia aparatury pomiarowej regulacyjnej i rejestrującej. Należy sprawdzić prawidłowość podłączenia zasilania, a także wielkości wejściowych, wyjściowych oraz sterujących analizatora CO₂ na podczerwień, przetwornika pomiarowego, bloku pamięci, regulatorów poszczególnych miejsc pomiarowych, rejestratora, na podstawie dokumentacji regulatora CO₂.

4.3.9. Sprawdzenie regulatorów miejsc pomiarowych. Na podstawie schematów instalacji elektrycznej regulatora CO₂ oraz dokumentacji techniczno-ruchowej regulatorów poszczególnych miejsc pomiarowych należy sprawdzić działanie każdego elektronicznego regulatora oraz jego sterowanie członem wykonawczym. Załączenie jednego z torów regulatora miejsca pomiarowego powinna powodować podanie sygnału sterującego na odpowiednie zaciski określonego członu wykonawczego. Sprawdzenie parametrów regulatorów miejsc pomiarowych należy przeprowadzić wg PN-86/M-42056.

4.3.10. Sprawdzenie działania bloku pamięci. Sprawdzenie działania bloku należy dokonywać po 24 h od załączenia go do pracy. Należy sprawdzić trwałość syg-

nału z bloku pamięci dla każdego miejsca pomiarowego. Zasympulować załączenie danego miejsca pomiarowego. Podać stabilizowany i mierzony sygnał o wartości z zakresu pracy bloku na wejście odpowiadającego danemu miejscu pomiarowemu. Po 10 sek dokonać rozłączenia danego miejsca pomiarowego. Po czasie równym jednemu cyklowi pracy regulatora CO₂ zmierzyć sygnał wyjściowy bloku tego miejsca pomiarowego. Sygnał ten powinien być równy sygnałowi wejściowemu z dokładnością wynikającą z klasy bloku pamięci.

4.3.11. Sprawdzenie rejestratora. W badaniach niepełnych należy sprawdzić, czy rejestrator ma skalę o szerokości co najmniej 100 mm, czy ma możliwość rejestrowania jednego dowolnego miejsca pomiarowego oraz, czy liczba rejestrowanych miejsc jest większa lub równa liczbie miejsc pomiarowych.

W badaniach pełnych należy wykonać wszystkie czynności, jak przy badaniach niepełnych, a ponadto należy sprawdzić dokładność wskazań rejestratora. W tym celu należy na wejście rejestratora podawać mierzony sygnał tak, aby uzyskiwać wskazania od 0 do maksimum zakresu w punktach będących dziesiątymi częściami zakresu. We wszystkich punktach różnica między wartością mierzoną sygnału wejściowego, a wartością teoretyczną tej wielkości powinna być nie większa niż wynikająca z klasy rejestratora.

4.3.12. Sprawdzenie przetwornika pomiarowego. Sprawdzenie wykonuje się po 24 h od załączenia przetwornika do pracy. Pomiar należy wykonać od 0 do maksimum zakresu co 0,1 zakresu pracy regulatora CO₂. W każdym punkcie pomiarowym na wejście przetwornika należy podać sygnał o wartości określonej na podstawie charakterystyki analizatora CO₂ na podczerwień. Zmierzyć sygnał wyjściowy przetwornika. Posługując się charakterystyką regulatora określić, jaki powinien być w danym punkcie sygnał wyjściowy z przetwornika. Różnica między tymi sygnałami powinna być we wszystkich mierzonych punktach nie większa niż wynikająca z klasy przetwornika.

4.3.13. Sprawdzenie analizatora CO₂ na podczerwień. Sprawdzenie należy wykonać po załączeniu analizatora do pracy i wygrzaniu go przez 24 h. Za pomocą gazów wzorcowych należy sprawdzić prawidłowość wskazań i stabilność pracy analizatora CO₂, zgodnie z jego instrukcją obsługi.

4.3.14. Sprawdzenie wymiarów szafy regulatora CO₂ — wg BN-81/3091-02.

4.3.15. Sprawdzenie stopnia ochrony szafy regulatora CO₂ — wg PN-75/E-08106.

4.3.16. Sprawdzenie rezystancji izolacji — wg BN-81/3091-02.

4.3.17. Sprawdzenie bezpieczeństwa dotyku — wg PN-73/E-06209.

4.4. Ocena wyników badań. Regulator CO₂ należy uznać za zgodny z wymaganiami normy jeśli wszystkie badania wg tablicy dały wynik dodatni.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Lubuskie Zakłady Termotechniczne, Świebodzin.

2. Normy związane

PN-73/E-06209 Piece elektryczne oporowe nieprzelotowe, średnio-temperaturowe z metalowymi przewodami grzejnymi. Ogólne wymagania i badania.

PN-79/E-08106 Obudowy urządzeń elektrotechnicznych. Stopnie ochrony. Podział, wymagania i badania.

PN-86/M-42056 Regulatory elektryczne o działaniu nieciągłym. Wymagania i badania.

BN-81/3091-02 Urządzenia sterownicze i instalacje elektryczne pieców rezystancyjnych (Oporowych 9 oraz urządzeń towarzyszących). Wymagania i badania.

BN-76/1549-01 Atmosfery regulowane do obróbki cieplnej metali. Nazwy, określenia i podział

3. Autor projektu normy — mgr inż. Andrzej Kucera, Lubuskie Zakłady Termotechniczne, Świebodzin.